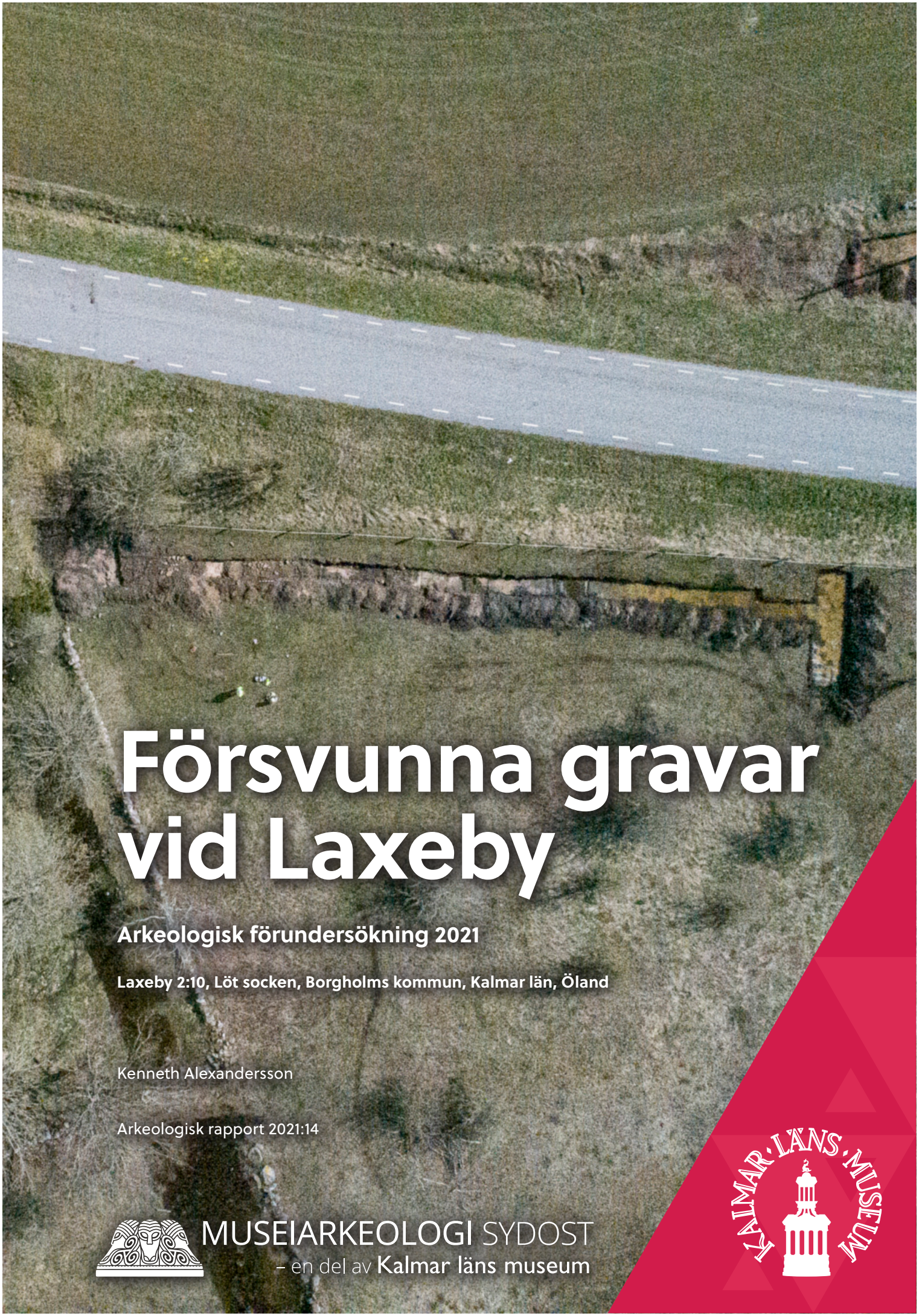

Försvunna gravar vid Laxeby

Arkeologisk förundersökning 2021

Laxeby 2:10, Löt socken, Borgholms kommun, Kalmar län, Öland

Kenneth Alexandersson

Arkeologisk rapport 2021:14

MUSEIARKEOLOGI SYDOST
– en del av Kalmar läns museum

KALMAR·LÄNS·MUSEUM

Försvunna gravar vid Laxeby

Arkeologisk förundersökning 2021
Laxeby 2:10, Löt socken, Borgholms kommun, Kalmar län, Öland

Författare Kenneth Alexandersson
Copyright Kalmar läns museum 2021
Redaktion Helena Victor, Stefan Siverud
Kartor Publicerade i enlighet med tillstånd 507-98-2848 från Lantmäteriverket
Förlag Kalmar läns museum
ISSN 1400-352X

Abstract

Keywords: Öland, Laxeby, Sand pits, Littorina transgression, Iron Age graves

During one day in April 2021, the Museum of Archeology Southeast/Kalmar County Museum carried out an excavation before an airborne power line was to be buried next to a Stone Age settlement and some Iron Age graves. Four of the graves were registered during the National Survey for ancient Monument in the 1940s. During the renewed Survey in the 1970s the graves was not recovered.

During the excavation now carried out, no prehistoric remains was found. At the beach embankment after the littorina transgression there were traces of older and fairly small sand extraction pits.

Innehåll

Sammanfattning 7
Inledning 8
Topografi och fornlämningsmiljö 9
Genomförande & resultat 10
Tolkning och åtgärdsförslag 12
Referenser 13
Tekniska och administrativa uppgifter 14

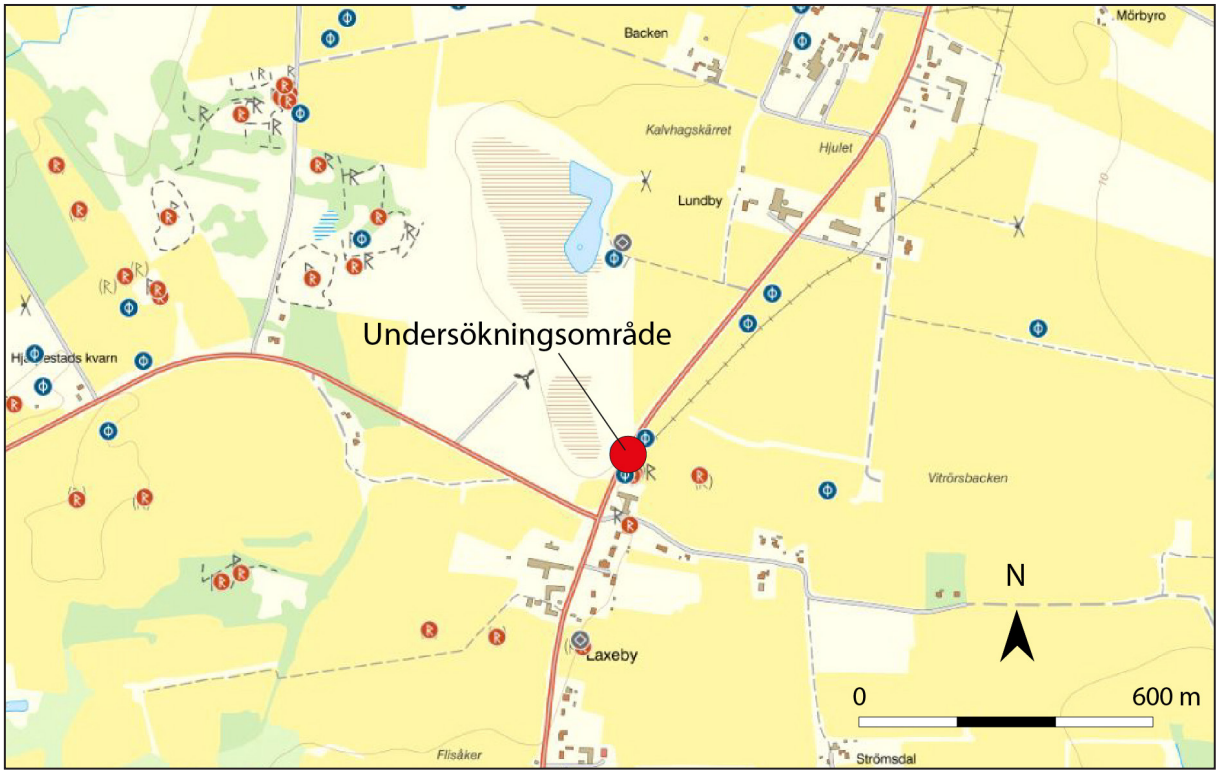

Karta över Kalmar län med platsen markerad.

Sammanfattning

Under en dag i april genomförde Museiarkeolog sydost/Kalmar läns museum en arkeologisk undersökning inför nedläggandet av en elledning strax norr om Laxeby på östra Öland (fig. 1). Exploateringen skulle komma att beröra eller tangera fem registrerade lämningar, en boplats L1957:5626 och flera gravar L1957:491–492, L1957:5694–5695. I området fanns också en möjlig stensättning registrerad som en fornlämningsliknande lämning L1957:5694.

Den arkeologiska undersökningen berörde tre olika ytor. En av ytorna låg öster om väg 974 och utgjordes av en ställplats för den borrigg som skulle användas när elkabeln skulle borras under vägen. Den andra ytan låg på den västra sidan om vägen, där ledningen skulle komma upp. Därifrån drogs ett kabelschakt norrut. I den norra änden av schaktet gjordes en ställplats för borriggen då man skulle borra under ett öppet dräneringsdike och en upplagshög. Den tredje ytan låg norr om upplagshögen där den nerborrade kabeln skulle dyka upp och återigen grävas ner. Sammanlagt var de avbanade ytorna drygt 82 meter långt och utgjorde total cirka 150 m². På ett ställe drogs kabelschaktet genom den på platsen flacka littorinastrandvallen. Vid undersökningen framkom inget av antikvariskt intresse. På strandvallen fanns spår efter äldre sandtäkter.

Figur 1. Undersökningsområdet låg strax norr om Laxeby i den sydligaste kanten av Löt socken.

Inledning

Under en dag i april 2021 genomförde Museiarkeologi sydost/Kalmar läns museum en arkeologisk undersökning strax norr om Laxeby på östra Öland, vilken föranleddes av nedgrävandet av en elledning. I anslutning till arbetsområdet fanns fem sedan tidigare registrerade lämningar, en boplats L1957:5626 och flera gravar L1957:491–492, L1957:5694–5695. I området fanns också en möjlig stensättning registrerad som en fornlämningsliknande lämning L1957:5694. Delar av sträckningen skulle elledningen borras ner, varför undersökningsområdet delades upp i tre kortare sträckor.

Topografi och fornlämningsmiljö

Undersökningsområdet låg vid väg 195 längst i söder av Löt socken, vid gränsen mot Egby socken (fig. 1). Landskapet i området är flackt och bryts i princip bara av den i området flacka strandvallen efter littorinatransgressionen. Ser man till fornlämningsbilden i de två socknarna rör det sig huvudsakligen om boplatser, hägnadsrester och gravar (Beskow Sjöberg 1987; Schulze 1987). Centralt i Löt socken återfinns även Trindborgen, en av Ölands kända fornborgar. I de två socknarna är det endast ett fåtal gravar som blivit arkeologiskt undersökta. På littorinastrandvallen cirka en kilometer söder om det nu aktuella undersökningsområdet, undersöktes fem gravar under första hälften av 1960-talet i samband med breddning av landsvägen. De undersökta gravarna utgjordes av tre brandgravar och två skelettgravar. Tre av gravarna daterades med hjälp av gravgåvor till vikingatid. En av de odaterade gravarna utgjordes av en stenkista med spår efter en inre träkista, med ett barnskelett.

Ser man till de lämningar som finns det registrerade i omedelbar anslutning till undersökningsområdet finns det sedan tidigare fem registrerade lämningar. En boplats L1957:5626 blev känd i samband med Ölandsprojekts inventering efter sten och bronsåldersboplatser i mitten på 1990-talet (se Alexandersson 2015). På boplatsen har det tillvaratagits sex flintor på den östra sluttningen av littorinastrandvallen. Strax söder om Laxeby finns det ytterligare en boplats registrerad i ett liknande läge. Här har det tillvaratagits ett 80-tal fynd, bl.a. en bergartsmejsel och en tvärpil. Boplatserna visar på det attraktiva läget. Innan dräneringsprojektet har stora områden innanför littorinavallen varit åtminstone tillfälligt översvämmade och erbjudit rika och attraktiva miljöer. I området öster om vägen finns också gravar, vilka utgörs av resta stenar (L1957:5694–5695). I samma område finns också en möjlig stensättning registrerad som en fornlämningsliknande lämning (L1957:5694).

Enligt den fornminnesinventering som genomfördes på 1940-talet skall det i omedelbar närhet till undersökningsområdet finnas flera registrerade gravar väster om vägen (L1957:491–492), tre stensättningar, varav två osäkra samt en stenkista. Vid inventeringen 1976 kunde ingen av gravarna återfinnas. Det misstänktes att de möjligen försvunnit eller blivit nedplockade till marknivå i samband med vägombyggnaden på 1960-talet.

Genomförande & resultat

Vid undersökningen banades matjorden bort från tre ytor (fig. 2). Schakt 1 låg öster om väg 974 och utgjordes av en ställplats för den borrigg som skulle användas när elkabeln skulle borras ner för att gå upp på andra sidan av vägen. Schakt 2 började grävas på den västra sidan om vägen, där ledningen skulle komma upp. Därifrån drogs ett kabelschakt norrut. I den norra änden av detta schakt öppnades en yta för den borrigg som skulle användas då kabeln skulle borra ner under ett öppet dräneringsdike och en upplagshög. Schakt 3 låg norr om upplagshögen, där den nerborrade kabeln skulle dyka upp för att därefter återigen grävas ner. Sammanlagt var de avbanade sträckan drygt 82 meter långt med en bred som varierade mellan 1,6–2,4 m och den sammanlagda ytan utgjorde total cirka 150 m2.

Schakt 1

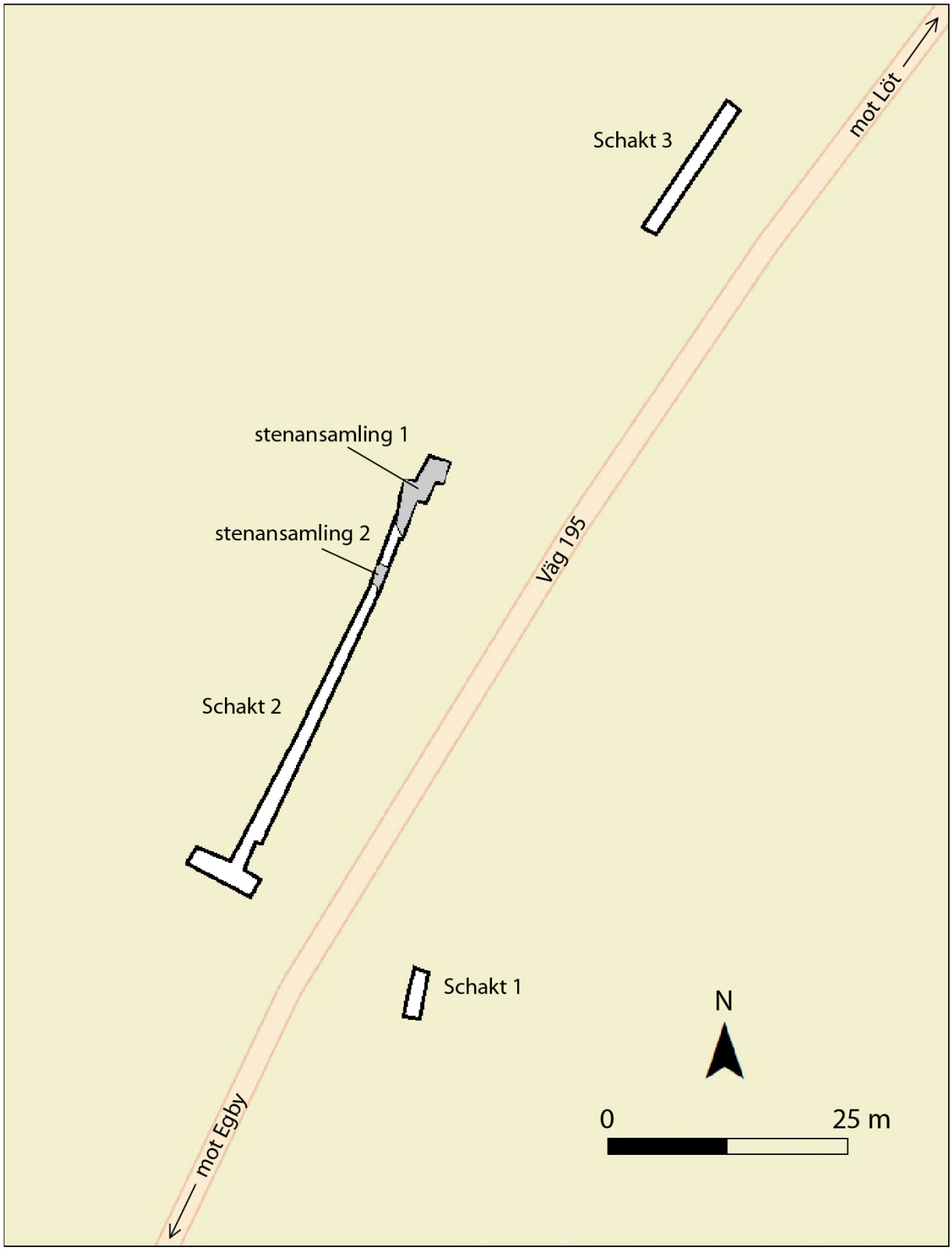
Schakt 1 var 5,5 m långt och 1,8 m brett. Det humösa lagret var tjockt, ca 30–40 cm. De underliggande sedimenten utgjordes av sand. Marken visade sig vara kraftigt omrört i området och hade påverkats av en nedgrävd elkabel, vattenledning och elstolpe. I schaktet framkom inget fyndmaterial.

Schakt 2

Den avbanade ytan där kabeln skulle dyka upp igen, efter den borrats under vägen, var drygt 8 m lång och 2,4 m bred. Det översta lagret var humöst och cirka 20 cm tjockt. Mot botten fanns ett markant inslag av mindre stenar som var starkt vittrade. Under det humösa lagret fanns ett gråbeige siltigt lager. Schaktet vattenfylldes relativt snabbt. Från denna yta drogs ett schakt mot norr som var drygt 46 m långt och 1,6 m brett. I den södra delen av schaktet var lagerföljden densamma som i den avschaktade ytan i söder. Ett tiotal meter åt norr höjde sig schaktet upp på littorinavallen. Det humösa lagret minskade i tjocklek och det underliggande sedimentet utgjordes istället av sand och grusblandad sand, med ett inslag enstaka lite större stenar. Uppe på strandvallen fanns spår efter äldre husbehovs sandtäkter, varav några skars av schaktet. I schaktet framkom en gles stenpackning som sammanföll med en igenfylld sandtäktsgrop. Stenpackningen tolkades som sten vilken framkommit i samband med yngre sandtäkter och kastats i någon av de äldre groparna. I den norra delen av schaktet, där man skulle börja borr in under ett dike och en upplagshög, breddades den avbanade ytan. Schaktet var här något asymmetriskt men cirka 3 x 5 meter. Ytan sammanföll med nedfarten från landsvägen till betesmarken. Det visade sig finnas ett tjockare humöst lager som var fyllt sten för att öka på bärigheten. I lagret framkom buteljglas av något äldre datering. Överst hade man fyllt på med ett extra bärlager. I schaktet framkom inget äldre fyndmaterial.

Schakt 3

Schakt 3 låg längst i norr på undersökningsområdet och började där elkabeln skulle dyka upp igen efter att ha borrats ned under diket och upplagshögen. Schaktet var 17–1,6 meter och grävdes i ett område med nyligen brukad åkermark. Matjordslagret var ca 20–25 cm tjockt. De underliggande sedimenten utgjordes inte av transgressionssediment utan av moränlera. I schaktet framkom inget fyndmaterial.

Figur 2. Inom undersökningsområdet drog 3 schakt.

Tolkning och åtgärdsförslag

Vid den arkeologiska undersökningen framkom inga arkeologiska lämningar. Den yta som undersöktes i anslutning till den registrerade boplatsen var liten och marken omrörd. Den undersökta ytan kan med andra ord inte anses spegla boplatslämningarna rättvist. Vidare framkom inga spår efter de gravar som registrerades vid fornminnesinventeringen på 1940-talet. Det får anses som sannolikt att de försvann i samband med ombyggnaden av vägen på 1960-talet. De enda lämningar efter äldre tiders bruk som framkom var de sandtäkter som fanns på littorinastrandvallen. Täktgroparna var förhållandevis små och volymmässigt skulle de flesta skulle kunna motsvara en vagnslast. Sannolikt har de varit för husbehov och inget som uppkommit i samband med ombyggnaden av vägen på 1960-talet.

Referenser

Alexandersson, K. 2015. Ölandsprojektet - Att inventera ett landskap. Ur *Grävda minnen, Från Skedemosse till Sandby Borg.* (red) Arnell, K-H. & Papmehl-Dufay, L. Årsboken Kalmar län, meddelande från Kalmar läns hembygdsförbund och stiftelsen Kalmar läns museum.

Beskow Sjöberg, M. 1987. Egby socken. ur *Ölands järnåldersgravfält*. Volym 1. (red) Beskow Sjöberg, M. Riksantikvarieämbetet och Statens historiska museer. Kalmar.

Schulze, H. 1987. Löts socken. ur *Ölands järnåldersgravfält*. Volym 1. (red) Beskow Sjöberg, M. Riksantikvarieämbetet och Statens historiska museer. Kalmar.

Tekniska och administrativa uppgifter

Länsstyrelsens dnr:	431-8853-2020
Kalmar läns museums dnr:	33-43-21
Projektnummer KLM:	21_27
Uppdragsgivare:	E.ON Energidistribution AB
Landskap:	Öland
Kommun:	Borgholm
Socken:	Löt
Fastighet:	Laxeby 2:10
Fornlämningsnr:	fornlämningsnummer
X koordinat:	6306870 (N)
Y koordinat:	610982 (E)
Latitud:	56°53'32.1"N
Longitud:	16°49'18.4"E
M ö.h.:	10–15 m.
Fältarbetstid:	2021.04.13
Antal arbetsdagar:	1
Maskintid:	5
Personal:	Cecilia Ring & Kenneth Alexandersson
Dokumentation:	All dokumentation förvaras på KLM.
Inmätning:	GPS Koordinater och höjdangivelser i rikets koordinatsystem SWEREF 99 16:30 och RH2000.

Adress Box 104,
S-392 21 Kalmar

Telefon 0480-45 13 00

E-post info@kalmarlansmuseum.se
Webb kalmarlansmuseum.se

KALMAR·LÄNS·MUSEUM